Rashi on Nahum
רש"י על נחום
merged
https://www.sefaria.org/Rashi_on_Nahum
This file contains merged sections from the following text versions:
-Sefaria vocalized edition
-sefaria.org

רש"י על נחום

Chapter 1

Verse 1

מַשָּׂא נִינְוֵה. תִּרְגֵּם יוֹנָתָן "מַטַּל כָּס דִּלְוָוט לְאַשְׁקָאָה יָת נִינְוֵה"
סֵפֶר חֲזוֹן נַחוּם. חָזוֹן נָקוּד קָמָץ לְפִי שֶׁאֵינוֹ דָבוּק וְאֵינוֹ דוֹמֶה לַחֲזוֹן יְשַׁעְיָהוּ שֶׁהוּא
נָקוּד חֲטַף פַּתַח, וְכֵן פְּרוּשׁ סֵפֶר חֲזוֹן כְּתָב עָלֶיהָ, וְהוּא נִבּוּאַת יוֹנָה בֶּן אֲמִתַּי
וְעַתָּה חָזַר וְנִתְנַבֵּא עָלֶיהָ נַחוּם הָאֶלְקוֹשִׁי אֶת הַמַּשָּׂא הַזֶּה. אֶלְקוֹשׁ הָיָה שֵׁם עִירוֹ, וְכֵן
תִּרְגֵּם יוֹנָתָן: "מִלְּקַדְמִין אִתְנַבִּי עֲלָהּ יוֹנָה בַּר אֲמִתַּי וְתָבַת מֵחוֹבָהָא, וְכַדּוּ דְּאוֹסִיפַת
לְמֵיחֲטֵי תָּב וְאִתְנַבִּי עֲלָהּ נַחוּם דְּמִבֵּית אֶלְקוֹשׁ".

Verse 2

אֵל קַנּוֹא וְנוֹקֵם ה׳. עַל זַרְעוֹ שֶׁל סַנְחֵרִיב נִתְנַבֵּא נַחוּם וּבִימֵי מְנַשֶּׁה, כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ
בְּסֵדֶר עוֹלָם.
אֵל קַנָּא וְנוֹקֵם ה׳. מֵאָז שֶׁנִּפְרַע לְיִשְׂרָאֵל מֵאוֹיְבֵיהֶם וְגַם עֲדַיִן עַתָּה נוֹקֵם הוּא וּבַעַל חֵמָה
וְעָתִיד הוּא לְהִיוֹת נוֹקֵם לְצָרָיו שֶׁהֶחֱרִיבוּ אֶת אַרְצוֹ וְהִגְלוּ אֶת עַמּוֹ וְנוֹטֵר הוּא אֶת
אֵיבָתוֹ לַבַּבְלִיִּים. וְר״שׁ אוֹמֵר שָׁלוֹשׁ נְקִימוֹת הָלְלוּ כְּנֶגֶד שָׁלוֹשׁ גְּלִיּוֹת שֶׁהִגְלָה סַנְחֵרִיב אֶת
יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ בְּסֵדֶר עוֹלָם.

Verse 3

ה׳ אֶרֶךְ אַפַּיִם וּגְדָל כֹּחַ. גְּדָל כֹּחַ הוּא וְהַיְכֹלֶת בְּיָדוֹ לְהִנָּקֵם וַאֲשֶׁר לֹא מֹהֵר נִקְמָתוֹ לְפִי
שֶׁאֶרֶךְ אַפַּיִם הוּא וּמִכָּל מָקוֹם נָקֹה לֹא יְנַקֶּה.
ה׳ בְּסוּפָה וּבְשַׂעֲרָה דַּרְכּוֹ. הֵם שְׁלוּחָיו לְהַפְרַע מֵאוֹיְבָיו, שֶׁנֶּאֱמַר בְּמִצְרַיִם (שמות יד:כא)
"בְּרוּחַ קָדִים עַזָּה", וּבְדוֹר הַמַּבּוּל (איוב ד:ט) "מִנִּשְׁמַת אֱלוֹהַּ יֹאבֵדוּ", בְּצֹר נֶאֱמַר
(יחזקאל כו:כו) "רוּחַ קָדִים שְׁבָרֵךְ".
וְעָנָן אֲבַק רַגְלָיו. גַּם הוּא דֶּרֶךְ נִקְמָתוֹ, (שמות יד:כד) "וַיַּשְׁקֵף אֶל מַחֲנֵה מִצְרַיִם בְּעַמּוּד
אֵשׁ וְעָנָן", (יחזקאל ל:יח) "הֵיא עָנָן יְכַסֶּנָּה".

Verse 4

גּוֹעֵר בַּיָּם. כְּמַשְׁמָעוֹ, וְדֶגְמָא הוּא כְּלַפֵּי הָעוֹבְדֵי כוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת שֶׁנִּמְשְׁלוּ לַמַּיִם, כָּעִנְיָן
שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיהו יז:יב) "לְאֻמִּים כִּשְׁאוֹן מַיִם כַּבִּירִים יִשָּׁאוּן".
וְכָל הַנְּהָרוֹת הֶחֱרִיב. כָּאן נִבָּא שֶׁעָתִיד הַקָּבָ"ה לְהַחְלִיד אֶת נְבוּכַדְנֶצַּר (ירמיה כה) בִּימֵי
יְהוֹיָקִים וְיִתֵּן אֶת אַשּׁוּר וְאֶת כָּל הָאֲרָצוֹת לַחֶרֶב.
אֻמְלַל בָּשָׁן וְכַרְמֶל. מוֹשָׁבוֹת הַטּוֹבִים.
וּפֶרַח לְבָנוֹן אֻמְלָל. חַכְמֵי יִשְׂרָאֵל פֵּרְשׁוּ כְּלַפֵּי מִינֵי מְגָדִים שֶׁנָּטַע שְׁלֹמֹה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ
שֶׁהָיוּ שֶׁל זָהָב, וְכֵיוָן שֶׁנִּכְנְסוּ גּוֹיִם לַהֵיכָל יָבְשׁוּ.

Verse 5

הָרִים רָעֲשׁוּ מִמֶּנּוּ. הַמְּלָכִים וְהַשָּׂרִים מֵהַכַּשְׁדִּים יִפָּחֲדוּ מִגְּזֵרָתוֹ.
וְתִשָּׂא הָאָרֶץ. מַשְׂאַת עָשָׂן.

Verse 6

נִתְּכָה. הִגִּיעַ לָאָרֶץ, כְּמוֹ (שמות ט:לג) "וּמָטָר לֹא נִתַּךְ אָרְצָה"
נִתְּצוּ מִמֶּנּוּ. מֵאֵימָתוֹ.

Verse 7

טוֹב ה' לְמָעוֹז. וְאַף בְּשָׁעָה שֶׁהוּא נִפְרָע מֵאוֹיְבָיו לֹא זָזוּ רַחֲמָיו מִלְּהֵיטִיב לִירֵאָיו, וְלֹא
כְּמִדַּת בָּשָׂר וָדָם שֶׁכְּשֶׁהוּא עָסוּק בָּזוֹ אֵינוֹ פָּנוּי בָּזוֹ, כָּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר (שמות טו:ג) "ה'
אִישׁ מִלְחָמָה ה' שְׁמוֹ", כְּמוֹ שֶׁהוּא בִּמְכִלְתִּין
וְיֹדֵעַ. אֶת צָרְכֵי חוֹסֵי בוֹ.

Verse 8

וּבְשָׁטֶף עֹבֵר. וּבְחֻמָּה שׁוֹטֶפֶת.
כָּלָה יַעֲשֶׂה מְקוֹמָהּ. שֶׁל אֶרֶץ, וּמוֹסָב זֶה עַל "וַתִּשָּׂא הָאָרֶץ מִפָּנָיו" כְּמוֹ שֶׁאָמוּר לְמַעְלָה.

Verse 9

כָּלָה הוּא עֹשֶׂה. לְנִינְוֵה וּמַלְכֵי אַשּׁוּר לֹא יִשְׁנֶה לָהֶם עוֹד פַּעַם אַחֶרֶת.

Verse 10

כִּי עַד סִירִים סְבֻכִים. כְּלוֹמַר פִּתְאֹם תָּבֹא עֲלֵיהֶם מַכָּתָם וְלֹא יֵרְדוּ מִכְּבוֹדָם מְעַט מְעַט, כִּי
בְּעוֹד שֶׁהַסִּירִים וְהַקּוֹצִים נִסְבָּכִים נִשְׂרָשִׁים בְּחָזְקָה
וּכְסָבְאָם סְבוּאִים. וְעוֹדָם בְּמִשְׁתֵּיהֶן וּבְשִׁכָּרָן, וְיֵשׁ פּוֹתְרִין "כִּי עַד סִירִים" לְשׁוֹן
הֲסָרָה',
אֻכְּלוּ כְּקַשׁ יָבֵשׁ. אֲשֶׁר נִתְמַלֵּא וְנִגְמַר בַּשּׁוּלוֹ וְיָבֵשׁ
מָלֵא. אשוב"ר בְּלַעַ"ז, וְכֵן "מְלֵאָתְךְ", "הַמְלֵאָה הַזֹּרֵעַ"

Verse 11

מִמֵּךְ. אַתְּ נִינְוֵה.
יָצָא. סַנְחֵרִיב הַחוֹשֵׁב רָעָה, דִּמָּה לְהַחֲרִיב דִּירַת מַטָּה וּמַעְלָה. כָּתוּב אֶחָד אוֹמֵר (מלכים ב
יט:כג) "וְאָבֹא מְלוֹן קְצֵהּ", וְכָתוּב אֶחָד אוֹמֵר (ישעיהו לז:כד) "וְאָבֹא מְרוֹם קִצּוֹ".
בְּתַחְלָה אַחֲרִיב דִּירָה שֶׁל מַטָּה, וּלְבַסּוֹף דִּירָה שֶׁל מַעְלָה, כִּדְאִיתָא בְּחֶלֶק (דף צד)

Verse 12

אִם שְׁלֵמִים וְכֵן רַבִּים. יָפֶה תַּרְגּוּם שֶׁל יוֹנָתָן מִיֶּשֶׁב עַל הַמִּקְרָא: "אִם יְהוֹן שְׁלֵמִים בְּעֵצָה"
שֶׁיִּהוּ כֻּלָּם שָׁוִים בְּהַסְכָּמָה אַחַת, וְכֵן אִם יִהְיוּ רַבִּים מְאֹד אַנְשֵׁי נִינְוֵה אוֹיְבֶיךָ יְרוּשָׁלַיִם,
וְכֵן אַף אִם גָּזוּ חִדְקֵל וְעָבְרוּ אֶת פְּרָת לָצוּר עָלֶיהָ לֹא יַצְלִיחוּ, שֶׁהֲרֵי "עִנִּיתִיךְ וְלֹא
אֲעַנֶּךָּ עוֹד". וְעוֹד שָׁמַעְתִּי: "אִם שְׁלֵמִים" – אַנְשֵׁי נִינְוֵה בִּגְדֻלָּתָם, "וְכֵן" – אִם יִהְיוּ עוֹד
רַבִּים וְנִכְבָּדִים יוֹתֵר, "וְכֵן נָגוּזוּ וְעָבָר" – וְכֵן אֲגִיזַם וְאַעֲבִירֵם. הֲרֵי זֶה כְּמוֹ (שמות
א:יב) "וְכַאֲשֶׁר יְעַנּוּ אֹתוֹ כֵּן יִרְבֶּה"
וְעִנִּיתִיךְ לֹא אֲעַנֶּךָּ עוֹד. אֲעַנֶּה אוֹתְךָ בַּפַּעַם הַזֹּאת כָּלָה וְנֶחֱרָצָה וְלֹא אֶזְקֹק לָךְ עוֹד.
וְרַבּוֹתֵינוּ דָּרְשׁוּ לְעִנְיָן מַעֲשֶׂה הַצָּדָקָה בְּמַסֶּכֶת גִּטִּין, אַךְ אֵינוֹ עַל סֵדֶר שְׁאָר הַנִּבּוּאָה.

Verse 13

וְעַתָּה אֶשְׁבֹּר מֹטֵהוּ מֵעָלֶיךָ. שְׁכִינָה אוֹמֶרֶת כֵּן לַנָּבִיא שֶׁהוּא יִשְׂרְאֵלִי: אֶשְׁבֹּר מֹטֵהוּ שֶׁל אַשּׁוּר
מֵעָלֶיךָ וּמֵעַמְּי.

Verse 14

וְצִוָּה עָלֶיךָ ה'. עַתָּה מוֹסָב הַדִּבּוּר אֶל מֶלֶךְ אַשּׁוּר
לֹא יִזָּרַע מִמְּךָ עוֹד. לֹא יַעֲמֹד מִמְּךָ מֶלֶךְ.
מִבֵּית אֱלֹהֶיךָ אַכְרִית פֶּסֶל וּמַסֵּכָה. וְאָשִׂים אֶת בֵּית אֱלֹהֶיךָ קִבְרֶךָ. שָׁם תִּבָּרַח לְהִמָּלֵט וְשָׁם
תֵּהָרֵג, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב שֶׁנֶּהֱרַג אָבִיךָ בֵּית נִסְרוֹךְ אֱלֹהָיו
כִּי קַלּוֹתָ. בְּעֵינַי

Chapter 2

Verse 1

שִׁלְמִי נְדָרָיִךְ. אֲשֶׁר נָדַרְתָּ לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אִם יַצִּילֵךְ מִכַּף סַנְחֵרִיב מֶלֶךְ אַשּׁוּר, כִּי עַתָּה נִצַּלְתְּ.
כִּי לֹא יוֹסִיף עוֹד לַעֲבָר בָּךְ. אוֹתוֹ הַבְּלִיַּעַל.
כֻּלֹּה נִכְרָת. הוּא וְזַרְעוֹ.

Verse 2

עָלָה מֵפִיץ עַל פָּנַיִךְ נָצוֹר מְצוּרָה. הַמַּפִּיץ אֲשֶׁר עָלָה עַל פָּנַיִךְ אֶל אֶרֶץ יְהוּדָה בִּימֵי יְחִזְקִיָּהוּ, עַכְשָׁיו הוּא נָצוֹר מְצוּרָה, נְבוּכַדְנֶצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל שֶׁהוּא צַר עָלָיו.
צְפֵה דָרֶךְ. הַבֵּט אַתָּה אִישׁ יְהוּדָה עַל אֵם הַדְּרָכִים וְתִרְאֶה אֶת הַהוֹלְכִים לָצוּר עָלָיו, וְיִתְחַזְּקוּ מָתְנַיִךְ וְאַמֵּץ כֹּחַ מְאֹד.

Verse 3

כִּגְאוֹן יִשְׂרָאֵל. כְּמוֹ שֶׁהָיָה כְּבָר.
בְּקָקוּם. בְּזָדוּם וְהֵרִיקוּם, לְשׁוֹן ׳בְּקִיקָה׳ נוֹפֵל עַל גֶּפֶן.

Verse 4

מָגֵן גִּבּוֹרֵיהוּ. שֶׁל נְבוּכַדְנֶצַּר הַצָּרִים עַל אַשּׁוּר.
מְאָדָם. מְאָדָּמִים הֵם. וְאַנְשֵׁי חֵילָם מְתֻלָּעִים. לְבוּשֵׁי זְהוֹרִית.
בָּאֵשׁ פְּלָדוֹת הָרֶכֶב בְּיוֹם הֲכִינוֹ. בְּיוֹם שֶׁהוּא מוּכָן לָצֵאת בַּצָּבָא מְצֻחְצָחַ רֶכֶב בַּרְזֶל שֶׁלּוֹ, וְלֹא יָדַעְתִּי מַהוּ פְּלָדוֹת, וְאוֹמֵר אֲנִי שֶׁהוּא מִין הַמְּצֻחְצָחַת בַּרְזֶל יָפֶה, וְיֵשׁ פּוֹתְרִין פְּלָדוֹת לְשׁוֹן ׳לַפִּיד אֵשׁ׳ בְּדֶרֶךְ הַהֵפֶךְ.
וְהַבְּרֹשִׁים הָרָעֲלוּ. תִּרְגֵּם יוֹנָתָן: ״וְרַבְנֵי מַשְׁרִיתְהוֹן מְסַרְבְּלִין בְּצִבְעוֹנִין״ הָרָעֲלוּ. מְעֻטָּפִין, וְדוֹמֶה לוֹ (ישעיהו ג:יט) ״הַנְּטִיפוֹת וְהַשָּׁרוֹת וְהָרְעָלוֹת״. וּבִלְשׁוֹן מִשְׁנָה שָׁנִינוּ ״מַדְיוֹת רְעוּלוֹת״ מַסֶּכֶת שַׁבָּת (דף ס״ה, ע״ש).

Verse 5

יִתְהוֹלָלוּ. יִנָּהֲגוּ עַצְמָן בְּשִׁגָּעוֹן.
יִשְׁתַּקְשְׁקוּן. תִּרְגֵּם יוֹנָתָן: ״קָל נְקוּשׁ זַיְיהוֹן מִשְׁתְּמַע״, וְהוּא מִלְּשׁוֹן ״וְהֵשִׁיקוּ הַיְקָבִים״ (יואל ב:כד), ״כְּמַשָּׁק גֶּבִים״ (ישעיהו לג:ד), לְשׁוֹן ׳הַשְׁמָעַת קוֹל׳.
יְרוֹצְצוּ. יְרוֹעֲעוּ אֶת הַשּׁוֹמְעִים כַּבְּרָקִים הַלָּלוּ הַטּוֹרְדִים אֶת הַבְּרִיּוֹת, כֵּן תִּרְגֵּם יוֹנָתָן.

Verse 6

יִזְכֹּר. מֶלֶךְ אַשּׁוּר אֶת אַדִּירָיו וְגִבּוֹרָיו וִידַמֶּה בְּלִבּוֹ לָצֵאת וּלְהִלָּחֵם, וְהֵם יִכָּשְׁלוּ בַּהֲלִיכָתָם.
יְמַהֲרוּ חוֹמָתָהּ. לָנוּס, לָרוּץ אֶל חוֹמַת הָעִיר. כָּל תֵּיבָה הַצְּרִיכָה לָמֶ״ד בְּתְחִלָּתָהּ הִטִּיל לָהּ הֵ״א בְּסוֹפָהּ.
וְהֻכַן הַסֹּכֵךְ. תִּרְגֵּם יוֹנָתָן: ״יִבְנוּן מַגְדְּלָיָא״. וְיֵשׁ לְפָרֵשׁ ״וְהֻכַן הַסֹּכֵךְ״ – וְהַמֶּלֶךְ נְזְדַּיֵּן בְּכֹלֵי זַיִן, כְּמוֹ ״מִמְּשַׁח הַסּוֹכֵךְ״, לְשׁוֹן ׳מוֹשֵׁל׳.

Verse 7

שַׁעֲרֵי הַנְּהָרוֹת. שַׁעֲרֵי הָעִיר אֲשֶׁר מִצַּד הַנְּהָרוֹת.
וְהֵיכָל נָמוֹג. נִרְעַד וְנָע מִכֹּחַ אַבְנֵי בְּלִיטְטָרָא הַנִּזְרָקִים בְּכָתָלָיו הַנִּקְרָא בומ״א.

Verse 8

וְהֻצַּב. הִיא הַמַּלְכָּה הַנִּצָּבֶת לִימִין הַמֶּלֶךְ, כְּדַאֲמְרִינָן (תהילים מה:י) ״נִצָּבָה שֶׁגַּל לִימִינֶךָ״.
גֻּלְתָּה הֹעֲלָתָה. בְּגִלּוּי הָלְכָה בַּשְּׁבִי וְהֶעֱלָתָה מִן הָעִיר.

מְנַהֲגוֹת כְּקוֹל יוֹנִים. מְנַהֲגוֹת עַצְמָן בְּקִינָה כְּקוֹל יוֹנִים הַמְקוֹנְנִים. מְנַהֲגוֹת – שרימייצנ"ט בְּלַעַ"ז.
מְתֹפְפֹת עַל לִבָּבָהֶן. תִּרְגֵּם יוֹנָתָן: מַקִּישׁוֹת יְדֵיהֶן עַל לִבָּן כְּהַקִּישׁ בַּתּוֹפִים.

Verse 9

וְנִינְוֵה כִּבְרֵכַת מַיִם מִימֵי הִיא. מִיּוֹם שֶׁהִיא נַעֲשֵׂית יָשְׁבָה בְּשַׁלְוָה וְאֵין מֵנִיד, כִּבְרֵכַת מַיִם מְכֻנָּסִין שֶׁאֵין זָזִים מִמְּקוֹמָם.
וְהֵמָּה. עַתָּה מֵרֹב דָּמָם לָמְדוּ לָנוּס וְנָסִים.
עִמְדוּ עֲמֹדוּ. אוֹמְרִים לָהֶם וְאֵין מַפְנֶה לִבּוֹ לִשְׁמֹעַ וְלַעֲמֹד.

Verse 10

בֹּזּוּ כֶסֶף. אַתֶּם הַבָּאִים עַל נִינְוֵה.
וְאֵין קֵצֶה. אֵין חֶשְׁבּוֹן.
לְתִכוּנָה. לְאוֹצְרוֹתֵיהֶם. עַל שֵׁם שֶׁהַכֶּסֶף וְהַזָּהָב הַנָּתוּן בָּאוֹצָר נָתוּן בְּחֶשְׁבּוֹן, כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר "אֶת הַכֶּסֶף הַמֻּתָּכָן" (מלכים ב יב:יב).
כָּבֵד מִכָּל כְּלִי חֶמְדָּה. לְשׁוֹן ׳הַכְבָּדָה׳, כְּמוֹ (לקמן ג:טו) "הִתְכַּבְּדִי כַּיֶּלֶק", לְשׁוֹן ׳מְכֻבָּד הַבַּיִת׳, אשקוונ"ט בְּלַעַ"ז, וּלְכַבֵּד אוֹתָם מִכָּל כְּלֵי חֶמְדָּתָם. וְכֵן תִּרְגֵּם יוֹנָתָן: "סָפוּ מִכָּל מָנֵי חֶמְדָּתָם", ׳כָּבֵד׳ כְּמוֹ זָכוֹר וְשָׁמוֹר.

Verse 11

בּוּקָה. רֵיקָנִית.
וּמְבוּקָה. וּמְרוֹקֶנֶת עַל יְדֵי בּוֹקְקִים.
וּמְבֻלָּקָה. מְפֹרֶצֶת בְּחוֹמוֹתֶיהָ, אישברטיר"א בְּלַעַ"ז.
וּפְק בְּרַכַּיִם. כִּשְׁלוֹן בִּרְכַּיִם, כְּמוֹ (שמואל א כה:לא) "לְפוּקָה וּלְמִכְשׁוֹל".
קִבְּצוּ פָּארוּר. שֶׁחֲרוּרִית כַּקְּדָרָה.

Verse 12

אַיֵּה מְעוֹן אֲרָיוֹת. קִינָה הִיא עַל נִינְוֵה שֶׁהָיְתָה מְדוֹר מְלָכִים גִּבּוֹרִים וַחֲזָקִים כַּאֲרָיוֹת.
אֲשֶׁר הָלַךְ אַרְיֵה לָבִיא שָׁם. תִּרְגֵּם יוֹנָתָן: "אֲתַר דַּהֲוֹוּ אָזְלִין מַלְכִּין וְשָׁבְקִין תַּמָּן בְּנֵיהוֹן, הָא כְּאַרְיָה דְּשָׁרֵי לְרוּחָצָן".

Verse 13

אַרְיֵה טֹרֵף בְּדֵי גּוֹרָיו. כְּתַרְגּוּמוֹ: מַלְכֵּיהּ הֲיוּ מְבִיאִים שָׁלָל רַב עַד שֶׁהָיָה דֵּי לִבְנֵי בֵּיתָם.
וּמְמַלֵּא טֶרֶף חֹרָיו. תִּרְגֵּם יוֹנָתָן: "וּמְמַלָּן אוֹצְרוֹתֵיהֶן חֲטוּף".
וַיְמַלֵּא טֶרֶף חֹרָיו. תִּרְגֵּם יוֹנָתָן: "וּמְמַלָּן אוֹצְרוֹתֵיהֶן חֲטוּף".

Verse 14

רִכְבָּהּ. רֹב רֶכֶב שֶׁבָּהּ, קרטדי"ו בְּלַעַ"ז, הֵ"א יְתֵרָה, הֵפֵךְ הַלָּשׁוֹן לְרִבּוּי מַרְכָּבוֹת, וְכֵן (יחזקאל כד:ו) "סִיר אֲשֶׁר חֶלְאָתָהּ בָּהּ", זֹהַם רַב.
וְלֹא יִשָּׁמַע עוֹד קוֹל מַלְאָכֶיהָ. קוֹל מַלְאָכֶיהָ, כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה כְּבָר רַבְשָׁקֵה וַחֲבֵרָיו שְׁלוּחֵי אַשּׁוּר (ישעיה לז:ג) "וַיִּקְרָא בְקוֹל גָּדוֹל יְהוּדִית".

Chapter 3

Verse 1

הוֹי עִיר מְמֹרָאָה כֹּל פָּרֵק. גֶּזֶל שֶׁמְּפָרְקוֹ מִיַּד בְּעָלָיו.
לֹא יָמִישׁ טֶרֶף. מִתּוֹכָהּ תָּמִיד.

Verse 2

קוֹל שׁוֹט. לְהַכּוֹת סוּסִים הָיָה נִשְׁמָע בָּהּ תָּמִיד.
וְקוֹל רַעַשׁ. אוֹפַנֵּי מַרְכָּבוֹת.
וְסוּס דֹּהֵר. דּוֹלֵג וּמְקַפֵּץ, וְכֵן "מְדַהֲרוֹת דַּהֲרוֹת אַבִּירָיו" (שופטים ה:כב).

Verse 3

וְלַהַב חָרֶב. רולימל"א בְּלַעַ"ז, כִּי סַכִּין וְחֶרֶב קְרוּי 'לַהַב', כְּמוֹ (שם ד:כב) "וַיָּבֹא הַנָּצָב אַחַר הַלַּהַב".
וּבָרָק חֲנִית. חֲנִית מְרוּטָה וּמַבְרֶקֶת, אוֹר יוֹצֵא מִמֶּנָּה, פלנדו"ר בְּלַעַ"ז.
וְכֹבֶד פָּגֶר. הָיוּ מַרְבִּים פְּגָרִים וְלֹא הָיָה חֶשְׁבּוֹן לִגְוִיּוֹת נִבְלוֹתֶיהָ הַמֻּשְׁלָכוֹת בָּהּ, עַד שֶׁהָיוּ הָעוֹבְרִים נִכְשָׁלִים בִּגְוִיּוֹת הַפְּגָרִים.

Verse 4

מֵרֹב זְנוּנֵי זוֹנָה. מֵרֹב חֲנוּפוֹת עִיר שֶׁהָיוּ יוֹדְעִים לְפַתּוֹת לֵב מַלְכֵי הָאָרֶץ לְהִתְחַבֵּר עִמָּם, וְסוֹף הָיוּ כּוֹבְשִׁים אוֹתָם תַּחְתֵּיהֶם.

Verse 5

שׁוֹלַיִךְ. הֵם שְׁפוּלֵי בִּגְדֵי הָאִשָּׁה.
מַעֲרַךְ. גְּלוּיֵךְ, כְּמוֹ (מיכה א:יא) "עֶרְיָה בֹּשֶׁת".

Verse 6

שִׁקֻּצִים. בְּגָדִים צוֹאִים הַמְנֻוָּלִים אוֹתָךְ. לְפִי הָעִנְיָן שֶׁדָּמָה אוֹתָהּ לְזוֹנָה, דִּבֵּר הַכָּתוּב כְּרֹאִי. כְּזֶבֶל, לְשׁוֹן "וְהֵסִיר אֶת מֵרְאָתוֹ בְּנֹצָתָהּ" (ויקרא א:טז).

Verse 7

יְדוֹד מִמֵּךְ. יִתְרַחֵק מִמֵּךְ.

Verse 8

הֲתֵיטִבִי מִנָּא אָמוֹן. וּמַה תִּבְטְחִי בְּעָשְׁרֵךְ וּבְגְבוּרָתֵךְ, וְכִי גְּדוֹלָה אַתְּ מִנָּא, הִיא אֱלֶכְסַנְדְּרִיָה שֶׁל מִצְרַיִם, אָמוֹן לְשׁוֹן 'פְּדַגּוֹג', מִנָּא הַגְּדוֹלָה שֶׁהָיְתָה אוֹמֶנֶת מַלְכֵי מִצְרַיִם, דְּמָרַבֵּי בָּהּ מַלְכוּ.
אֲשֶׁר חֵיל יָם. אֲשֶׁר הָיָה הַיָּם לָהּ לְחֵיל וּלְחוֹמָה, שׁוּרָא וּבַר שׁוּרָא.

Verse 9

כּוּשׁ עָצְמָה. כּוּשִׁים הָיוּ לָהּ לְחֹזֶק.
פּוּט וְלוּבִים הָיוּ בְּעֶזְרָתֵךְ. וְהַפּוּטִים וְהַלּוּבִים אֲשֶׁר הָיוּ בְּעֶזְרָתֵךְ, גַּם הֵם הָיוּ בְּחֵילָהּ.

Verse 10

גַּם הִיא לַגּוֹלָה הָלְכָה. אַף הִיא הָלְכָה בַּגּוֹלָה, אַף עַל פִּי כֵן גְּדֻלָּתָהּ לֹא עָמְדָה לִפְנֵי נְבוּכַדְנֶצַּר.
רֻתְּקוּ. נִכְבְּלוּ, לְשׁוֹן "וְרֻתַּקוֹת כֶּסֶף" (ישעיהו מ:יט), "עֲשֵׂה הָרַתּוֹק" (יחזקאל ז:כג), שַׁלְשְׁלָאוֹת.
בַּזִּקִּים. שַׁלְשְׁלָאוֹת.

Verse 11

גַּם אַתְּ. אַף לְפִי גְּדֻלָּתֵךְ תִּשְׁכְּרִי כְּמוֹתָהּ בְּכוֹס הַתַּרְעֵלָה וְתִהְיֶה נֶעֱלָמָה.

Verse 12

כָּל מְבָצָרַיִךְ תְּאֵנִים עִם בְּכוּרִים. כָּל עָרֵי מְבָצָרַיִךְ יִהְיוּ נוֹחִים לִכָּבֵשׁ וְלָבוֹז מַה שֶּׁבְּתוֹכָהּ, כִּאֵילָנֵי תְאֵנִים, וּכְשֶׁהֵן עִם בְּכוּרוֹת מְבֻשָּׁלֶת שֶׁבָּהֶם, שֶׁכְּשֶׁמְּנִיעִים הָאֵילָן נוֹפְלִים הַבְּכוּרִים לְתוֹךְ פִּי הָאוֹכְלִים.

תְּאֵנִים. אֵילָנֵי תְּאֵנִים.
אִם יִנּוֹעוּ. אֲשֶׁר אִם יְנוֹעוּ בְּיַד אָדָם בְּחָזְקָה.

Verse 13

Verse 14

מֵי מָצוֹר שֹׁאֲבִי לָךְ. עִיר שְׁבָאִים לָצוּר עָלֶיהָ, אוֹסְפִים לָהֶם בְּנֵי הָעִיר מַיִם רַבִּים לְתוֹכָהּ
בְּתוֹךְ חֻבְּיוֹת לִשְׁתּוֹת בִּימֵי הַמָּצוֹר, כְּשֶׁאֵין בְּתוֹכָהּ בּוֹרוֹת.
בֹּאִי בְטִיט וְרִמְסִי. אוֹתוֹ לַעֲשׂוֹת מַמָּנּוּ לְבֵנִים, כְּדֵי לְחַזֵּק בּוֹ בְּדֶקֶ הַחוֹמוֹת
הַחֲזִיקִי מַלְבֵּן. אַחֲזִי בְּיָדֵךְ הַמַּלְבֵּן הֶעָשׂוּי לִדְפוֹס הַלְּבֵנִים לִלְבֹּן בְּתוֹכָהּ.

Verse 15

הִתְכַּבֵּד. בְּמַטְאֲטֵי הַשֵּׁמֶד.
כַּיֶּלֶק. הַגּוֹמֵר וּמְכַלֶּה כָּל יֶרֶק הַשָּׂדֶה, וְיֵשׁ פּוֹתְרִין "הִתְכַּבֵּד כַּיֶּלֶק" – תִּתְכַּסִּי בְּכֹבֶד גְּיָסוֹת
כְּיֶלֶק, וְ"הִתְכַּבֵּד" לְשׁוֹן עֹם כָּבֵד.

Verse 16

יֶלֶק פָּשַׁט וַיָּעָף. יִהְיוּ קַלִּים לָצֵאת בִּסְחוֹרָה כְּיֶלֶק שֶׁפּוֹשֵׁט וְעוֹף.

Verse 17

מִנְזָרִיךְ. שָׂרַיִךְ, וְהַמֵּ"ם יְסוֹד וְשׁוֹרֶשׁ בַּתֵּיבָה, כְּמֵ"ם שֶׁל מִשְׁמַרְתֵּךְ וְשֶׁל מִשְׁמַעְתֵּךְ וְשֶׁל
מִנְעָלֶיךָ, וּפְעָמִים שֶׁהִיא נוֹפֶלֶת מִמֶּנָּה, כְּמוֹ "נְזִיר אֱלֹהָיו" (בראשית מט:כו), וְכֵן
"נְזִירֶיהָ שָׂרֶיהָ" (איכה ד:ז).
וְטַפְסְרֵיךְ. הַמְמוּנִים שֶׁלָּךְ.
כְּגוֹב גּוֹבָי. כְּחֻיָּלֵי גוֹבַאי גּוֹבָי, קומלנגשטדי"ץ בְּלַעַ"ז
הַחוֹנִים בַּגְּדֵרוֹת בְּיוֹם קָרָה. כֵּן דַּרְכָּן הָאַרְבֶּה וְהַזְּבוּב הֶחָסִיל וְהַיֶּלֶק בְּעֵת הַקֹּר נִדְבָּקִים
בַּכְּתָלִים, וּכְשֶׁיָּבֹא חֹם הֵן נוֹדְדִים מִשָּׁם וְהוֹלְכִים לָהֶם, כָּךְ יִגְלוּ כָּל עַמֵּךְ.
וְנוֹדַד. וּמִטַּלְטֵל.
וְלֹא נוֹדַע מְקוֹמוֹ אַיָּם. אֵיפֹה הֵם וְאָנָה הָלְכוּ.

Verse 18

נָמוּ רֹעֶיךָ. לְשׁוֹן ׳תְּנוּמָה׳.
יִשְׁכְּנוּ. אֵין יְכוֹלִים לָקוּם.
נָפְשׁוּ. כְּמוֹ ׳נָפְצוּ׳, וְכָל הָאוֹתִיּוֹת הַיּוֹצְאוֹת מִמּוֹצָא אֶחָד מִתְחַלְּפוֹת זוֹ בָּזוֹ, זַי"ן שִׁי"ן
סָמֶ"ךְ צָדֵ"י, כֵּלָּן יוֹצְאִין מִסּוֹף הַלָּשׁוֹן וְשׁוּלֵי הַשִּׁנַּיִם.

Verse 19

אֵין כֵּהָה לְשִׁבְרֵךְ. אֵין מֵצַר עַל שִׁבְרֵךְ, כִּי הַכֹּל שְׂמֵחִים. כֵּהָה לְשׁוֹן דָּבָר עָמוּם
תָּקְעוּ כַּף. לְשִׂמְחָה.